

Beleid Actief burgerschap & Sociale integratie

1. Inleiding

1.1 Wetgeving

Eind 2005 is een (onderwijs)wet aangenomen die scholen vraagt aandacht te besteden aan 'actief burgerschap en sociale integratie'. De overheid geeft de kaders aan maar laat scholen verder zelf invulling geven aan het overheidsbeleid. Een vanzelfsprekende positie van burgerschapsvorming in de school vraagt om effectief beleid en een gestructureerde en planmatige aanpak.

Over de gebruikte termen actief burgerschap en sociale integratie zegt de minister dat actief burgerschap de bereidheid en het vermogen is om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren. Onder sociale integratie verstaat ze: een deelname van burgers aan de samenleving, in de vorm van sociale participatie, deelname aan de maatschappij en haar instituties en bekendheid met en betrokkenheid bij uitingen van de Nederlandse cultuur. De minister streeft er daarmee naar om zowel de sociale binding te vergroten als de Nederlandse cultuur centraal te stellen.

De minister wijst eveneens op twee andere zaken die een relatie hebben met burgerschap: de Europese eenwording, die vraagt om een vorm van Europees burgerschap, en het alert zijn op de ondermijnende werking van radicalisering en het ontsporen van leerlingen. Europees burgerschap heeft net als het Nederlandse staatsburgerschap een formele basis: het bezitten van deze vormen van burgerschap brengt rechten en plichten met zich mee. Waar de minister spreekt over de samenleving en de gemeenschap gaat het dus ten minste over de Nederlandse en de Europese samenleving. Ten aanzien van de radicalisering kan de conclusie getrokken worden dat deze negatieve vorm van binding met de Nederlandse (en Europese) samenleving vraagt om een adequate, preventieve aanpak. Het belang van de wetswijziging wordt daarmee onderstreept.

Tenslotte geeft de minister aan dat het onderwijs hieraan een bijdrage kan leveren, maar het onderwijs doet dit niet alleen of geïsoleerd van andere vormende instituten, waaronder in eerste plaats het gezin. Als uitgangspunt geldt daarom dat scholen manieren zoeken om ouders en de omgeving van de school te betrekken in hun aanpak. Het belang van kennismaking en ontmoeting wordt in dit verband extra benadrukt. Het gaat hierbij om het kennismaken met de samenleving en de ontmoeting van kinderen van verschillende afkomst. Scholen en besturen krijgen hiervoor ruimte, maar eveneens een opdracht: "opdat zij kunnen werken aan onderwijs dat kinderen een optimale start geeft om uiteindelijk als volwaardig democratisch burger in onze samenleving te kunnen functioneren; de school speelt daarbij in op maatschappelijke ontwikkelingen".

School moet goed kunnen omgaan met de toenemende individualisering van de samenleving én met onderlinge verschillen tussen leerlingen. De keerzijde van toenemende individualisering is een vermindering van saamhorigheidsgevoel en een afname van sociale cohesie. Als de school werkt vanuit een eigen visie, waar ook de ouders en de leerlingen zich in kunnen vinden, zullen de verschillende geledingen binnen de schoolgemeenschap elkaar eerder als partners zien en samen komen tot onderwijsarrangementen op maat. Aandacht voor normen en waarden en goed burgerschap horen ook bij deze aanpak.

1.2 Actief burgerschap in de kerndoelen van het primair onderwijs

Vanaf 1 sept. 2006 gelden nieuwe kerndoelen voor het primair onderwijs (leeftijdsgroep 4 tot 12). Hierin komt het begrip burgerschap een aantal keren terug. Ook wordt in deze kerndoelen een relatie gelegd tussen (Nederlands) taalonderwijs en succesvolle deelname in de samenleving en aan de sociale functie van taal. Burgerschapsvorming wordt niet gezien als een vak apart, maar als een manier van lesgeven waarbij de leerlingen uitgedaagd worden na te denken over hun rol als burger in de Nederlandse samenleving. Bij burgerschap gaat het om de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap én om daar actief een bijdrage aan te leveren. Ook als "kleine" burger moet je je betrokken voelen bij en verantwoordelijk zijn voor de maatschappij. De betrokkenheid en verantwoordelijkheid die je voor de gemeenschap voelt, zijn een deel van je identiteitsontwikkeling.

Specifieke kerndoelen zijn kerndoelen 36, 37 en 38. De kerndoelen 34, 35, 39, 47, 51 en 53 hebben naar onze mening ook raakvlakken met actief burgerschap en sociale integratie:

34	De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.
35	De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.
36	De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger;
37	Leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen;
38	De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen en ze leren respect op te brengen voor verschillen in opvattingen;
39	De leerlingen leren met zorg omgaan met het milieu;
47	De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven bestuur, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.
51	De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen zoals aanwezig in ons cultureel erfgoed.
53	De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

De kerndoelen dragen daarmee bij aan de kennisbasis van burgerschap zoals in paragraaf 2.1 door de minister verwoord als: "(deelname aan) de maatschappij en haar instituties en bekendheid met en betrokkenheid bij uitingen van de Nederlandse cultuur". Bovendien komt de Europese en internationale dimensie terug. Daarnaast zijn er enkele cognitieve vaardigheden zoals gebruik van bronnen, vergelijken en het hanteren van de perspectieven bestuur, cultuur en levensbeschouwing. Houdingen die terug komen zijn respect voor diversiteit en algemeen aanvaarde waarden en normen en zorg voor het milieu.

2. Visie en uitgangspunten

2.1 Visie

Als basisschool willen we niet alleen maar een goede basis leggen voor het voortgezet onderwijs, maar ook vanaf het begin werken aan de vorming van jonge mensen met een bewustzijn voor regels, waarden en normen en samenwerking. Mensen die stevig in de wereld staan, met een goed gevoel van eigenwaarde, die respectvol met elkaar omgaan en op die manier een steentje kunnen bijdragen aan onze maatschappij. Die bovendien begrijpen hoe de Nederlandse rechtstaat werkt en wat er van hen verwacht wordt om in zo'n rechtstaat goed te kunnen functioneren.

Kortom, onder "Actief Burgerschap" verstaan wij: Het zelfstandig verantwoordelijkheid nemen door leerlingen voor gemeenschapsbelangen binnen en/of buiten de school.

De Onderwijsraad heeft in deze zes kerndoelen geformuleerd waar het basisonderwijs aan moet voldoen inzake Actief Burgerschap:

1. de leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen;
2. de leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht;
3. de leerlingen leren de hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger;
4. de leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen;
5. de leerlingen leren de hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen en leren om respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen;
6. de leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.

Bovenstaande doelen zijn uitgangspunt geweest voor de doelen voor Actief Burgerschap op De Oranjerie:

De leerlingen ontwikkelen zich tot sociaal vaardige, betrokken en zelfstandige volwassenen.
De leerlingen ontwikkelen zich tot actieve deelnemers van deze maatschappij.
De leerlingen leren om een eigen mening te vormen.
De leerlingen leren om elkaars mening te respecteren en daarvoor open te staan.
De leerlingen leren 'anders zijn' te respecteren.
De leerlingen leren over andere culturen en geloven.
De leerlingen leren om samen te werken.
De leerlingen leren over de geschiedenis en het ontstaan van Nederland en Europa.
De leerlingen leren over de democratische rechtstaat en hun rol daarin als ze volwassen zijn.
De leerlingen leren over het milieu en hoe zij een steentje bij kunnen dragen aan een beter en schoner milieu.

Kinderen en jongeren moeten leren initiatief te nemen, zelf keuzes te maken en de consequenties van die keuzes te dragen. Zij moeten de kans krijgen om actief ervaringen op te doen met:

- participeren
- reflecteren
- meedenken
- meebeslissen
- uitvoeren
- keuzes maken
- verantwoordelijkheid dragen

Mogelijkheden daartoe moeten worden gezocht binnen en buiten de schoolmuren. Alle kinderen en jongeren maken deel uit van de maatschappij en vervullen daarin vaak al verantwoordelijke taken.

Naast deze kwantitatieve opvatting is ook het kwalitatieve aspect van burgerschapsvorming van groot belang. Het belang hechten aan en je betrokken voelen bij zijn van grote meerwaarde. Ook het aspect van de sociale verbondenheid voelen van het geliefd zijn, je belangrijk en welkom voelen mag niet onderschat worden.

Jongeren moeten serieus worden genomen, ook het recht hebben om 'jong' te zijn, maar tegelijkertijd erkend worden als medeburger. Een medeburger die aan het leren is om het leven en de samenleving waarin ze zich bevinden vorm te geven. Dit vraagt een duidelijke pedagogische aanpak.

De meerwaarde op didactisch vlak van actief burgerschap zit vooral in het stimuleren van het opdoen van ervaringen binnen en buiten de school en in het betrekken van die ervaringen bij het onderwijs.

2.2 Uitgangspunten

Als basisschool willen we dat onze leerlingen zich zoveel mogelijk ontplooiën en bereiden we ze voor

op deelname aan onze samenleving. Daarom leren we ze vaardigheden die je nodig hebt om je in die samenleving staande te houden (denk aan goed kunnen lezen, schrijven en rekenen). Maar daarnaast willen we de leerlingen ook stimuleren om later actief aan onze democratische samenleving deel te nemen. Daar heb je kennis voor nodig (hoe zit de samenleving in elkaar?), maar ook vaardigheden (bijvoorbeeld hoe discussieer je respectvol met elkaar?) en is het bovendien van belang dat je leert handelen vanuit met elkaar gedeelde waarden en normen. Wij voeden onze kinderen op om te functioneren in de samenleving. Een democratische samenleving, waaraan kinderen later moeten kunnen en willen deelnemen. Daar zijn schoolse vaardigheden als lezen, taal en rekenen voor nodig. Maar dat is niet genoeg. Sociale en emotionele vaardigheden zijn ook belangrijk om te slagen in de maatschappij. Omgekeerd heeft onze democratische samenleving behoefte aan actieve, betrokken en deelnemende burgers.

Democratie en burgerschap zijn geen gebieden die in aparte lesjes onderwezen moeten worden op school. Beide maken deel uit van het pedagogisch klimaat op onze school. Hoe kinderen opgevoed worden, hoe de leden van de schoolgemeenschap met elkaar omgaan, de houding, kennis en vaardigheden die daarbij nodig zijn vormen een pedagogisch klimaat waarbij democratie een leidend principe is.

Natuurlijk is opvoeden tot democratie niet alleen de taak van de school. Voor veel leerlingen heeft de opvoeding thuis, binnen de eigen levensbeschouwelijke gemeenschap, in de peergroep (subcultuur), op straat, of in de vereniging meer invloed op het vormen tot democratische burgerschap dan het onderwijs. Dit betekent een relativering van de verwachtingen en van de effecten van burgerschapsvorming. Scholen kunnen niet verantwoordelijk worden gesteld voor de wijze waarop de toekomstige burger zich zal gaan manifesteren. Dat laat onverlet dat wij ons pedagogische klimaat en ons onderwijs zo inrichten dat er sprake is van een open en respectvolle leeromgeving gebaseerd op democratische waarden. En dan gaat het niet alleen om het overbrengen van kennis over democratie, maar vooral om kinderen te leren zich te gedragen in een democratische gemeenschap.

3. Actief burgerschap op De Oranjerie

3.1 Wereldoriëntatie

Veel zaken rond burgerschap komen aan de orde in de lessen Wereldoriëntatie. Hieronder verstaan we vakken als: aardrijkskunde, geschiedenis, natuurkennis, maatschappelijke verhoudingen, bevordering burgerschap en geestelijke stromingen. Wij bieden deze vakken niet allemaal afzonderlijk aan maar de leerlingen werken volgens thema's. De thema's die aan bod komen laten we zoveel mogelijk aansluiten bij de themaperiodes die in onze school zijn vastgesteld. Tevens hebben wij binnen het schema waar wij mee werken, enkele maatschappelijke thema's zitten, waarbij de kinderen leren hoe zij deel uit maken van onze samenleving, de wereld en hoe zij van invloed zijn op deze samenlevingen.

Themaverdeling Wereldoriëntatie

Het ene jaar:

Groep 5 t/m 8:

- * Ik/jij/wij
- * Derde wereld
- * A t/m Z
- * Reizen
- * Oorlog en vrede
- * Sport en ontspanning

Groep 3/4:

- * Met z'n allen
- * Wat een verschil
- * 1 t/m 15
- * Op vakantie
- * De doos op zolder
- * Niets staat stil

Het andere jaar:

Groep 5 t/m 8:

- * Water, aarde, lucht en vuur
- * Amerika
- * Vlinders in je buik
- * Wereld in het klein
- * Boerderij
- * Multimedia

Groep 3/4:

- * Langs de waterkant
- * Hup Holland hup
- * Wie ben ik?
- * Hier woon ik
- * De kinderboerderij
- * De wereld om mij heen

De kinderen werken alleen, in tweetallen of in groepen aan een onderwerp. Daarbij maken zij gebruik van bijgeleverde informatie, naslagwerken of het Internet. Door deze manier van werken willen wij de zelfstandigheid van de kinderen vergroten en het samenwerken bevorderen. Er kan op eigen niveau worden gewerkt. De kinderen leren op welke wijze je informatie kunt verwerven en ook hoe je deze informatie eventueel kunt verwerken: een samenvatting, een ruimtelijk werkstuk, een schilderij, een PowerPoint presentatie of een lied. Er zijn uiteraard nog meer mogelijkheden. Ook het vak Wereldoriëntatie krijgt vorm in een sectie, die zich bezig houdt met de leerlijn en de vakinhoud, waarin doelen en werkvormen worden vastgelegd.

3.2 Skills / Techniek in de 21^e eeuw

Tijdens de leeractiviteiten van het vakgebied Skills ontdekken de leerlingen de wereld om hen heen. Een steeds groter deel daarvan is digitaal. Onze leerlingen behalen in leerjaar 5 het Diploma Veilig Internet en herhalen dit in groep 7. Ook volgen ze de leerlijn Programmeren en Maken en zijn ze bezig met het digitaal vinden van informatie en de betrouwbaarheid van digitale bronnen. Op deze manier zijn ze vaardig om ook burger van de digitale wereld te zijn.

3.3 Meervoudige Intelligentie en bijbehorende structuren

Werkend vanuit Meervoudige Intelligentie ontdekken en ontwikkelen onze leerlingen hun talenten. Deze zetten ze niet alleen in voor zichzelf maar ook voor de ander. Hiertoe moeten ze onder meer vaardig worden in samenwerken. We koppelen de verschillende talenten of intelligenties aan vaste, coöperatieve werkvormen. Zodoende ontwikkelen de leerlingen voldoende vaardigheden om samen te werken met medeleerlingen en later met medeburgers.

3.4 Team- en Klasbouwers

Wij zetten team- en klasbouwers in om leerlingen bewust te maken van het leven en werken in kleine en grote groepen en de daarmee gepaard gaande processen. De bijbehorende vaardigheden doen een beroep op hun interpersoonlijke en verbaal-linguïstische intelligentie. Beide talenten dienen ze (verder) te ontwikkelen om een breed geschoolde leerling en vaardige burger te worden.

3.5 Omgaan met elkaar

De dagelijkse gang van zaken, schoolregels, schoolcultuur zien wij ook als een deel van ons aanbod en bevordering van sociale integratie. Het schoolteam is wars van elke vorm van discriminatie.

Jaarlijks stellen leerkrachten de afspraken uit ons beleid "Omgaan met elkaar" aan de orde binnen de groepen. De leerlingen worden betrokken bij de uitwerking van deze afspraken binnen de groep; hierdoor is het voor hen vaak makkelijker deze te hanteren.

De Oranjerie is onderdeel van de Unicoz Onderwijsgroep. De Unicoz Onderwijsgroep heeft een gedragsprotocol en identiteitsnotitie opgesteld voor alle betrokkenen bij de school, dus leerlingen, hun ouders, teamleden en bezoekers. Doel hiervan is het waarborgen van een veilige sociale omgeving voor allen, indachtig de uitgangspunten van al hetgeen bedoeld wordt binnen de gestelde kaders van actief burgerschap en sociale integratie. Hierin zijn verwachte gedragingen en houdingen, daaruit voortvloeiende handelingen en mogelijke sancties vastgelegd.

3.6 Kind op Maandag

Op De Oranjerie werken we met de methode Kind op Maandag. Iedere groep heeft een aantal keer per week half uur Godsdienst op het rooster staan. Tijdens deze lessen hebben we aandacht voor de vertellingen en rituelen die verbonden zijn aan ons geloof.

De leerkrachten laten leerlingen, mede aan de hand van Kind op Maandag, reflecteren op en communiceren over hun gevoelens, meningen en ideeën over de maatschappij. Waar hoor ik bij? Waar doe ik aan mee? Waar verbind ik me aan? Daarnaast hebben we ook aandacht voor andere culturen, rituelen en de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen.

3.7 Overige activiteiten

Naast inhouden, die direct aan een kerndoel te koppelen zijn, dienen zich elk schooljaar tal van activiteiten, thema's en gebeurtenissen aan, die elk ook een bijdrage leveren aan de ontwikkeling tot actief burgerschap en sociale integratie.

- In de bovenbouw wordt specifiek aandacht besteedt aan jongerenproblematiek: verslaving, alcohol en drugsgebruik, mediawijsheid, seksuele voorlichting en gevaren bij het spoor.
- Middels de verkeersmethode leren de leerlingen zich redzaam te gedragen als verkeersdeelnemer. In groep 5 t/m 7 middels de Verkeerskrant. In groep 7 nemen de leerlingen deel aan het schriftelijk en praktisch verkeersexamen.

-De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu. De leerlingen leren om het afval te scheiden. Op school scheiden we afval en papier.

- Schooltuinen in groep 5 & 6

- Deelname aan kunst- en cultuurprojecten

- (Natuur)educatieve excursies

- bezoek musea

- schoolsport en bezoek sportevenementen

- Excursies naar het Voortgezet Onderwijs

- Gastlessen in diverse groepen

- Vieringen waaronder niet alleen de Christelijke feesten maar ook verjaardagen, Sint en jubilea.

- Het volgen van maatschappelijk georiënteerde school TV programma's.

- Tijd voor Talent en afsluitingen van de thema's

- Jaarlijks een goede doelen acties

- Werkweek groep 8 en schoolreis andere groepen

We hebben als Oranjerie een eigen bibliotheek in huis, waar de kinderen boeken kunnen lenen en aan boekpromotie wordt gedaan. Daarnaast bezoeken de leerlingen in de bovenbouw de bibliotheek in de wijk.